

نقش نیروی انتظامی در مدیریت بحران (مورد مطالعه زلزله بم)

حمیدرضا میرحبیبی^۱، اسکندر مؤمنی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۹/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱۱/۲۰

چکیده

بلایای طبیعی بخشی از طبیعت محیط زیست ما انسان‌ها می‌باشد و انسان با تمام پیشرفت و توانایی خویش قادر به جلوگیری از بروز آن‌ها نبوده است. مدیریت بحران مصداق مقابله و مهار علمی و سیستماتیک با بلایا و اثرات آن می‌باشد که با استفاده از تجارب به دست آمده در بحران‌های قبلی و توجه به مدیریت بحران بومی محل حادثه انجام می‌پذیرد. در این مقاله سعی شده نقش نیروی انتظامی هر چند به صورت اختصار در مدیریت بحران زلزله ۶/۵ ریشتری مورخ ۱۳۸۲/۰۵/۲ شهرستان بم مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به اینکه هر از چند گاهی نقطه‌ای از کشورمان در معرض آسیب و بحران ناشی از زلزله قرار می‌گیرد و عدم توانایی پیش‌بینی زمان وقوع آن، بزرگی و فشردگی شهرهای واقع بر روی گسل‌ها و تراکم جمعیت ساکن در آن‌ها، آسیب‌پذیری کشور را پس از بروز چنین حوادثی جدی می‌سازد. پس بدهی به نظر می‌رسد باید ساز و کاری پیش بینی گردد تا هر کدام از سازمان‌ها و نهادها با توجه به شرح وظایف خود در چارچوبی مشخص اقدام نموده تا از موازی کاری، تداخل و یا عدم خدمت‌رسانی مناسب جلوگیری به عمل آید؛ لذا نیروی انتظامی نیز از این امر مستثنی نبوده و می‌بایست در این مقوله جایگاه و منزلت خود را نسبت به سایر سازمان‌ها با در نظر داشتن رئوس وظایف انتظامی و امنیتی خود بیابد.

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد علی‌رغم همه کاستی‌ها وعمق بیش از حد تصور فاجعه، نیروی انتظامی با تمام توان وامکانات در صحنه حاضر شده و خدمت‌رسانی را از همان دقایق اولیه بامداد روز حادثه شروع نموده است. در این تحقیق با توجه به امکانات و محل استقرار یگان‌های عملیاتی قرارگاه مقدم مرصاد و انجام تمرکزی امور با محوریت آن قرارگاه در روزهای ابتدائی حادثه به صورت مفصل نسبت به اقدامات آن یگان بحث گردیده و در ادامه نیز خلاصه‌ای از اقدامات فرمانده انتظامی استان و سایر پلیس‌های تخصصی بیان گردیده است. همچنین در یک تحقیق میدانی انجام شده به صورت پیمایشی در سطح شهرستان بم مشخص گردیده که در مجموع عملکرد ناجا در مدیریت بحران زلزله بم مؤثر بوده و نیروی انتظامی در چارچوب وظایف خود عمل نموده است.

واژگان کلیدی: زلزله، بحران، مدیریت بحران، بم، نیروی انتظامی.

۱-دانشجوی کارشناسی ارشد فرماندهی و مدیریت انتظامی دانشگاه علوم انتظامی (نویسنده مسئول).
mirhabibihamidreza@gmail.com - ۰۳۴-۲۱۸۵۷۰۶ - ۰۹۱۳۷۰۶۶۱۰۰
۲-عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی.

بدون تردید یکی از بلاایای طبیعی که زندگی انسان را در طول تاریخ تهدید کرده و از مخرب‌ترین پدیده‌های طبیعت محسوب می‌شود و گاه تمدن‌های بشری را منقرض نموده است، زلزله می‌باشد. این پدیده در هر زمانی از سال، روز یا شب ممکن است رخ دهد، و از مهم‌ترین ویژگی‌های آن، غیر قابل پیش‌بینی و ناگهانی بودن وقوع آن و همچنین کوتاه بودن زمان برای عکس‌العمل در مقابل آن است، که همین ویژگی‌ها سبب می‌شود که این پدیده به خودی خود نتایج و پیامدهایی را به دنبال داشته باشد. آنچه که از این پدیده یک فاجعه می‌سازد، عدم پیشگیری از تأثیر آن و عدم آمادگی جهت مقابله با عواقب ناشی از آن است. تا زمانی که آسیب‌پذیری انسان و جامعه و زیست‌گاهش در مقابل زلزله برطرف نشود، لاجرم باید منتظر عواقب خسارت‌زا و بحران‌ساز آن باشیم با این توصیف، یکی از بحران‌هایی که ممکن است به دنبال وقوع این پدیده حادث شود، بحران امنیت است. با توجه به اینکه یکی از مهم‌ترین وظایف دولت‌ها، برقراری نظم و امنیت در جامعه است، و در نظام جمهوری اسلامی ایران این مأموریت بر اساس قانون بر عهده نیروی انتظامی گذاشته شده است، بدون شک نیروی انتظامی برای هرچه بهتر انجام دادن آن باید وظایفی را از قبیل: حفاظت از حدود ناحیه آسیب‌دیده، کنترل ورود و خروج افراد، وسایل نقلیه و اجناس، حفاظت از اموال دولت، بخش خصوصی و مردم، حفاظت از کمک‌های مردم و دولت، ایجاد نظم در ناحیه آسیب‌دیده و دفع هرگونه مزاحمت افراد شرور برای مردم، کنترل ترافیک داخل و اطراف ناحیه آسیب‌دیده، دستگیری مجرمان و زندانیان فراری و... انجام دهد، که نتیجه این وظایف خود را در پدیده‌هایی به نام عملکرد سازمانی متجلی می‌سازد در دهه‌های اخیر بلاایای طبیعی و آثار آن‌ها در تمام جهان سیر صعودی داشته است، که کشورمان ایران هم به دلیل تنوع و تعدد حوادث طبیعی یکی از کشورهای بلاخیز جهان بوده است به گونه‌ای که از ۴۰ حادثه طبیعی که در جهان به ثبت رسیده است، ۳۰ نوع آن در ایران وجود دارد. همین مسئله سبب گردیده که ایران یکی از ده کشور حادثه‌خیز جهان قلمداد شود و حدود ۶ درصد از مجموع تلفات ناشی از حوادث فوق در جهان را به خود اختصاص دهد. به‌طور متوسط هر سال دو زلزله با بزرگی بیش از ۵ ریشتر در کشور ما به ثبت می‌رسد. از سویی از ۶۷۸ شهر کشور، ۶۶۰ شهر آن روی خط زلزله و ۲۴ شهر در منطقه پر خطر زلزله و تنها ۲ درصد شهرها را خطر کمتری تهدید می‌کند. زلزله دارای آثار و پیامدهای متعددی می‌باشد، از جمله این آثار، پیامدهای امنیتی و انتظامی پس از وقوع زلزله می‌باشد.

از جمله پیامدهای امنیتی و انتظامی می‌توان به مشکل نظم و امنیت، ترافیک شهری و برون شهری، حفاظت از اموال و اثاثیه دولتی و مردم و... اشاره نمود مسئله اصلی در این تحقیق این است که: عملکرد نیروی انتظامی در برقراری نظم و امنیت در بحران ناشی از زلزله بم در مرحله پاسخ‌گویی و امداد رسانی چگونه بوده است؟ اهمیت چنین پژوهش‌هایی، نشان دادن نقاط قوت و ضعف عملکردی نیروی انتظامی در مدیریت بحران، به منظور بهینه‌سازی فعالیت آن می‌باشد (عادلی، ۱۳۹۱: ۳).

بیان مسئله

کشورمان ایران نیز به علت وسعت، تنوع اقلیمی، موقعیت جغرافیایی و قرارگرفتن آن بر روی کمربند زلزله خیز آلپ- هیمالیا جزء یکی از بلاخیزترین کشورهای دنیاست و از این جهت رتبه ششم را در دنیا دارا می‌باشد، به گونه‌ای که از ۴۰ نوع بلایای طبیعی، خسارات زیادی به کشور وارد گردیده است. آمارها نشان می‌دهند ایران و ۵ کشور شوروی سابق، چین، پرو، ترکیه و گواتمالا ۸۰٪ خسارات ناشی از ۱۰۰۰ زلزله به وقوع پیوسته در ۷۰ کشور جهان را در خلال قرن گذشته تحمل نموده‌اند همچنین در یک دهه اخیر حدود ۹۵۰ زمین‌لرزه در ایران رخ داده است. بحران‌های ناشی از بلایای طبیعی به علت قطع و انفصال روند طبیعی زندگانی، آثار ناگوار مرگ و میر، تخریب تشکیلات امنیتی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... آسیب‌های کالبدی شامل تخریب و آسیب تأسیسات زیربنایی (آب، برق، گاز و آتش‌سوزی) و حجم زیادی از نیازمندی‌ها و... اختلال و افت امنیت عمومی را در پی داشته و ضرورت وجودی یک سیستم و فرآیند فرابخشی را در کاهش گونه‌های مختلف آسیب‌پذیری در برابر بلایای طبیعی و حوادث ثانویه با عنوان مدیریت بحران مطرح می‌نماید. مدیریت بحران مقوله‌ای نوپدید در زمینه مقابله با حوادث غیرمترقبه و بحران‌های ناشی از آنها می‌باشد که با مشاهده علمی و سیستماتیک بحران‌ها و تجزیه و تحلیل آنها درصدد پیشگیری و ایجاد آمادگی در مقابله با بحران برآمده و در صورت بروز آن به کاهش آثار مخرب و واکنش مناسب و سریع می‌پردازد. در واقع در مدیریت بحران معمولاً چندین سازمان مختلف، درگیر انجام وظایفی می‌شوند که باید با هماهنگی کامل نسبت به پیگیری از بحران، کاهش آثار آن و آمادگی لازم اقدام نمایند. هم‌چنین سازمان‌های مرتبط باید به نحو مطلوبی نسبت به انجام تمهیدات لازم و ضروری در بهبود امور و اوضاع بعد از بروز بحران اقدام به عمل آورند. با انجام بررسی بر روی ساختار ستاد مدیریت بحران و شرح وظایف

تعیین شده برای هریک از سازمان‌های متولی در این خصوص در می‌یابیم که نیروهای مسلح به صورت عام و تأمین‌کننده نیروی انسانی مورد نیاز و نه به عنوان یک نیروی نظامی - انتظامی به کار گرفته می‌شوند. کنترل بحران و جلوگیری از گسترش دامنه‌های آن به زندگی اجتماعی مردم به‌ویژه تبدیل بحران‌ها به عوامل امنیت ستیز از مهم‌ترین کارکردهای نیروهای انتظامی در مدیریت بحران بشمار می‌آید و نقش آنان در برقراری امنیت و حفاظت از جان و اموال مردم بسیار مهم و حیاتی می‌باشد؛ لذا با گسترش مشکلات و مصائب خاص اجتماعی - انتظامی در محل بحران‌زده، حفظ امنیت در سراسر منطقه حادثه دیده متوجه نیروهای انتظامی به عنوان متولیان اصلی در ایجاد امنیت می‌گردد. نیروهای انتظامی در فرآیند مدیریت بحران می‌کوشند تا وقایع امنیت‌ستیز را در قالب ناهنجاری‌های اجتماعی و زیستی کنترل نموده و بر قدرت عوامل امنیت‌زا بیفزایند. اما مسئله اصلی اینجاست که با تمام برنامه‌ریزی‌ها و تصمیمات و اقدامات صورت پذیرفته در مقابله با بحران‌های متعدد پیش آمده از رخداد بلایای طبیعی، ما شاهد عملکرد کافی و قابل قبولی از سوی سازمان‌های مسئول و درگیر به ویژه پلیس نبوده‌ایم به گونه‌ای که تداعی‌کننده عدم کارآمدی سیستم مدیریت بحران بدلیل ضعف در تخصیص وظایف، نبود جایگاه و نقشی مشخص برای سازمان‌های متولی، عدم تعامل در بین سازمان‌های درگیر، ناهماهنگی بین آن‌ها و اقدامات موازی صورت پذیرفته توسط آن‌ها و غیره و در نتیجه عدم کارآمدی این سازمان‌ها می‌باشد. از سوی دیگر این خود پرداختن به مدیریت بحران در جهت کاهش هرچه بیشتر آثار بلایای طبیعی به خصوص زلزله را با تمهیداتی ویژه در چهار زمینه پیشگیری، آمادگی، مقابله و کنترل و بازسازی موجب می‌شود (قالیباف، ۱۳۸۷)؛ لذا در این تحقیق، محقق قصد دارد به این سؤال پاسخ دهد که نقش نیروی انتظامی در مدیریت بحران زلزله بم چگونه ارزیابی می‌گردد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

سیستم مدیریت بحران ابعاد مختلف بحران‌های ناشی از بلایای طبیعی را در نظر گرفته و راهکارهایی را نسبت به برنامه‌ریزی برای هریک از بخشهای اساسی ارائه می‌نماید. روش‌های بهینه‌سازی اقدامات در رابطه با فرآیند مدیریت بحران سوانح طبیعی و بویژه زمین‌لرزه را در کشور شامل می‌شود و جهت جلوگیری از دوباره‌کاری، صرف هزینه‌های تکراری و هنگفت و ایجاد انسجام در پیشبرد اهداف با توجه به تعداد زیاد ساختمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی متولی و درگیر با اقدامات اساسی، بسیار مورد نیاز است.

نبود یک نظام مدیریتی هماهنگ در این زمینه باعث شد تا مسئولین و محققین کشور با انتخاب طیف‌های پراکنده از کشورهای که ویژگی‌های مشابه با کشور ما را دارند به ارائه پیشنهادات اساسی برای بهینه‌سازی نظام مدیریت حاکم پرداخته که خود متضمن توسعه پایدار و صرفه‌جویی‌های مناسب در این فرآیند می‌باشد. بر همین اساس یک سیستم متناسب با منابع دولتی و غیردولتی و انسانی موجود در کشور ارائه شد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که بر حسب قابلیت‌های سازمانی و منابع انسانی تقسیم وظایف نموده و در آن عملکرد سازمان‌های درگیر و همچنین توزیع و تخصیص فعالیت‌ها در زمان بحران برای ساماندهی و مدیریت مدنظر بود. اما با وجود اهمیت شایان توجه امر مدیریت بهینه کاهش اثرات بلایای طبیعی و مدیریتی بحران در قبل، حین و پس از وقوع این بلایا، متأسفانه در ساختار مدیریتی کشور مسئله مدیریت بحران تنها به ابعاد امداد و نجات و تا حدودی بازسازی پرداخته و در آن به مقوله مدیریت پیشگیری، کاهش اثرات و آمادگی و نهایتاً توسعه پایدار مجدد در قالب یک فرآیند تشکیلاتی منسجم عنایتی نشده و این عدم توجه باعث شده هزینه‌های بسیار زیادی به کشور تحمیل گردد. همچنین با وجود برنامه‌ریزی، تصمیمات و اقدامات صورت‌پذیرفته در تجربیات گذشته شاهد نارسایی، عدم هماهنگی و اقدامات موازی سازمان‌های متولی بوده‌ایم چنانکه هستند تعداد بیشماری از سازمان‌ها که یا خود متولی این مقوله بوده و یا مرکزی را در امر مدیریت بحران در حیطه وظایف خویش ایجاد کرده‌اند، پس از یک هماهنگی و تعامل همه جانبه با دیگر سازمان‌های درگیر با بحران برخوردار نبوده و به هیچ وجه برنامه‌ریزی و اقدامات اجرایی درخور سطوح مختلف مدیریت بحران را نداشته‌اند. اگرچه نمی‌توان به‌طور قطع اذعان داشت که ارتباط در سطوح مختلف اقدامات صورت‌پذیرفته وجود نداشته است لیکن خاصه در اقدامات اجرایی مؤثر نبوده و تداخل و توالی اقدامات موازی را در بین این سازمان‌ها در بر داشته است. بطوریکه عدم توجه به مدیریت بحران در زمان حادثه به‌طور مثال در زلزله تأسف باریم باعث شده تا سازمان‌های متولی و درگیر در امر بحران و به‌ویژه نیروهای مسلح مشتمل بر ارتش، سپاه، بسیج و نیروی انتظامی در غیاب یک مدیریت بحران واحد به عوض عمل به وظایف سازمانی خویش و تبعیت از یک الگو و برنامه منسجم و هدفمند، هریک بطور ناهماهنگ اقداماتی موازی را به اجرا گذارند و عکس‌العمل سریع و حضور اولیه تنها دلیل اولویت و ارجحیت بر دیگر سازمان‌ها جهت بدست گرفتن مدیریت بحران قلمداد شود، همچنین عدم تخصیص وظایف و نامشخص بودن آن برای هر سازمان با توجه به ویژگی‌ها و کارکردهایشان

سردرگمی را در حیطة وظایفشان بدنبال داشت؛ لذا ضرورت وجود یک نظام مدیریت سیستماتیک با یک برنامه‌ریزی هدفمند و همچنین بررسی جایگاه نقش پلیس در آن به عنوان نیرویی که به‌طور ذاتی ماهیتی انتظامی داشته و اصولاً نظم را سرلوحه عمل و پیشرفت خود می‌داند و می‌تواند با استفاده از هویت مدنی و اجتماعی خود با جلب مشارکت مردمی و اعتمادسازی سرعت عمل در مدیریت بحران به ایجاد نظم و برقراری امنیت پرداخته و نقش‌های مفید و مؤثر دیگری را نیز ایفا نماید، جهت انجام کلیه اقدامات لازم در قبل، حین و پس از بحران در هنگام بروز بلایای طبیعی توسط نیروی انتظامی احساس می‌شود. اما متأسفانه این نیرو با توجه به ویژگی‌های خود هم‌چون نیروی انسانی فراوان، منسجم، قانونمند، یک شکل و آموزش دیده (متخصص و نیمه‌متخصص) هنوز نتوانسته است اهمیت جایگاه و نقش مؤثر خود را در مدیریت بحران مشخص و تبیین نماید (قالیباف، ۱۳۸۷). پس بایستی با بررسی هدفمند مدیریت بحران در سنوات گذشته به نقاط ضعف و قوت عملکردها پی برده و برای جلوگیری از موازی کاری سازمان‌ها و سردرگمی نیروها در ارائه خدمات تدابیر عاقلانه‌ای اندیشیده شود.

هدف کلی

- شناخت نقش نیروی انتظامی در مدیریت بحران زلزله بم.
- شناخت نقش قرارگاه مقدم مرصاد در مدیریت بحران زلزله بم.
- شناخت نقش فرمانده انتظامی استان در مدیریت بحران زلزله بم.
- شناخت نقش پلیس راهور در مدیریت بحران زلزله بم.
- شناخت نقش پلیس آگاهی در مدیریت بحران زلزله بم.
- شناخت نقش پلیس پیشگیری در مدیریت بحران زلزله بم.

سؤال اصلی

- نقش و عملکرد نیروی انتظامی در مدیریت بحران زلزله بم چگونه ارزیابی می‌گردد؟

سؤالات فرعی

- ۱- عملکرد قرارگاه مقدم مرصاد در مدیریت بحران زلزله بم چگونه ارزیابی می‌شود؟
- ۲- عملکرد فرمانده انتظامی استان در مدیریت بحران زلزله بم چگونه ارزیابی می‌شود؟
- ۳- عملکرد پلیس آگاهی در مدیریت بحران زلزله بم چگونه ارزیابی می‌گردد؟

- ۴- عملکرد پلیس راهور در مدیریت بحران زلزله بم چگونه ارزیابی می‌گردد؟
۵- عملکرد پلیس پیشگیری در مدیریت بحران زلزله بم چگونه ارزیابی می‌گردد؟

مبانی نظری تحقیق

بحران

بحران حالت ویژه‌ای است که اگر در کمترین زمان ممکن بر آن فایق نیابند، هستی و حیات یک نظام را به چالش فرا می‌خواند (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳: ۴۶).

مدیریت بحران

فرآیند عملکرد و برنامه‌ریزی مقامات دولتی و دستگاه‌های اجرایی دولتی و عمومی است که با مشاهده و تجزیه و تحلیل بحران‌ها به صورت یکپارچه، جامع و هماهنگ با استفاده از ابزارهای موجود تلاش می‌کنند از بحران‌ها پیشگیری نمایند یا در صورت بروز آن‌ها در جهت کاهش آثار، آمادگی لازم، امدادسانی سریع و بهبود اوضاع تا سطح وضعیت عادی تلاش نمایند (ستاد حوادث غیرمترقبه، وزارت کشور، ۱۳۸۲).

به منظور سیاست‌گذاری کلی، برنامه‌ریزی ملی و نظارت عالی بر امور مدیریت بحران کشور ستاد حوادث و سوانح غیرمترقبه کشور تشکیل شد. این ستاد دارای وظایف و اختیاراتی به شرح ذیل هست (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳: ۵۷).

الف: برنامه‌ریزی ملی جهت اجرای نظام مدیریت بحران؛

ب: سازمان‌دهی برای استفاده از منابع موجود؛

ج: هماهنگ نمودن وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های کلیه بخش‌ها، واحدها و

تشکیلات دولتی و غیردولتی در امر مدیریت بحران؛

د: سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی جهت استفاده از مشارکت‌های مردمی در خصوص

بحران‌ها؛

ه: تهیه پیش‌نویس لوایح قانونی، مقررات و مصوبات دولتی در ارتباط با مدیریت

بحران ارائه به هیئت وزیران از طریق وزیر کشور؛

و: ایجاد هماهنگی و مشارکت در تهیه برنامه‌های توسعه پایدار بر اساس ملاحظات

مدیریت بحران؛

ز: نظارت و ارزشیابی برنامه‌های مدیریت بحران در تشکیلات دولتی، غیردولتی و

مشارکت‌های مردمی و ارائه راهکارهای مناسب جهت رفع نواقص و کاستی‌ها؛

ح: بررسی و تصویب پیشنهادهای کارگروه‌های زیرمجموعه ستاد حوادث؛

ط: تصویب درخواست کمک‌های خارجی؛

ی: اعلام وضعیت بحران‌های ملی و استانی؛

ک: پیگیری و پیش‌بینی تأمین اعتبارات و امکانات مالی مورد نیاز مدیریت بحران کشور.

زمین‌لرزه (زلزله)

زمین‌لرزه که در بخش سخت و سنگی کره زمین رخ می‌دهد قابل قیاس با حرکت ابرها و ایجاد باد و باران در اتمسفر زمین است. حرکت توده‌های ابر و برخورد آنها سبب تغییرات جوی می‌شود و حرکت قطعات پوسته زمین سبب ایجاد زمین‌لرزه، رانش زمین و آتش‌فشانی می‌شود. شکست و جابجایی قطعات پوسته زمین عامل اصلی ایجاد زمین‌لرزه‌های طبیعی است. زمین‌لرزه‌های بزرگ در مرز قطعات پوسته‌ای رخ می‌دهد که هنگام جابجایی این قطعات به هم فشرده می‌شوند بیشتر زمین‌لرزه‌هایی که در کمربند لرزه خیز آلپ- هیمالیا (دربرگیرنده ایران) و اطراف اقیانوس آرام رخ می‌دهند، سازوکار فشاری دارند و زمین‌لرزه‌های ویرانگری در آنها رخ می‌دهد (احمد یوسفی - نژادحیدری، ۱۳۹۲).

مدیریت بحران ناشی از زلزله

مدیریت بحران ناشی از زلزله به دلایلی نظیر: عدم قابلیت پیش‌بینی دقیق زمان، مکان، شدت وقوع، وسعت خرابی‌ها و صدمات پدیدآمده، ایجاد نیاز شدید و ناگهانی به عملیات نجات و امداد به خصوص امداد پزشکی، تخریب شبکه‌های ارتباطی و امکانات حمل و نقل، ویرانی تأسیسات زیرساختی، هزینه‌های بالای بازسازی، انهدام سرمایه‌ها و امکانات تولیدی، فشارهای اجتماعی و سیاسی و... از پیچیدگی و گستردگی فراوانی برخوردار است که اتخاذ تدابیر ویژه‌ای را ایجاد می‌نماید (عادلی، ۱۳۹۱).

نقش نیروی انتظامی در مدیریت بحران ناشی از سوانح طبیعی (زلزله)

با عنایت به چرخه مدیریت بحران در سوانح طبیعی و مأموریت‌ها و وظایف محوله به ناجا، به شرح ذیل به فعالیت‌ها و اقداماتی که باید در هر مرحله از مدیریت بحران انجام گیرد پرداخته خواهد شد:

الف- مرحله قبل از وقوع بحران ناشی از زلزله

۱- کاهش ضریب آسیب‌پذیری

در این مرحله اقداماتی به منظور کاهش آثار بحران‌های طبیعی و یا ساخته دست بشر انجام می‌گیرد تا آثار اینگونه بحران‌ها بر روی انسان‌ها و جوامع کاهش یابد. این اقدامات شامل موارد زیر است:

آموزش کارکنان، اولویت بندی در کاهش ضریب آسیب‌پذیری، پراکنده‌سازی امکانات در نقاط ایمن و قابل دسترسی برای عوامل خودی، بازبینی و تعمیر و ایجاد سرپل‌های کنترلی در خطوط انرژی و سوخت و آب و برق اضطراری و ساختمان‌های ناجا به منظور کاهش صدمات واراده احتمالی، استفاده از پناهگاه‌های مطمئن در مراکز مهم آموزش کارکنان در جهت دستیابی و استفاده از آن، تجمع افراد در نقاط مطمئن برای کنترل آنان، تسلط بر محل تجمع و کنترل آنان برای برقرار نمودن امنیت، استفاده از افراد بومی منطقه برای کنترل و نظارت بر اوضاع.

۲- ایجاد آمادگی برای ورود به صحنه بحران‌های طبیعی

از جمله اقدامات اجرایی در این زمینه می‌توان به پیش‌بینی سناریوهای محتمل، تهیه طرح‌های و دستورالعمل‌ها، سازماندهی، ایجاد هماهنگی با سایر سازمان‌ها، آموزش و تمرین و ایجاد بانک اطلاعاتی (امنیتی، گلوگاه‌ها و غیره) اشاره نمود.

ب- مرحله حین بحران ناشی از زلزله

مدیریت بحران در سازمان، هنگام وقوع زلزله بایستی توانائی احیای نیروی مستقر در منطقه و یا شهر و یا ... را داشته باشد. هم‌چنین سلامتی خانواده نیرو در این مواقع بسیار مهم و ضروری است تا افراد کارکنان تحت امر بتوانند بدون دغدغه و با کمترین آسیب‌دیدگی به انجام وظایف خود در شرایط بحرانی بپردازند. در مرحله حین بحران، اقداماتی به این شرح می‌تواند توسط ناجا انجام گردد:

الف- اعزام نیرو به منطقه سانحه‌دیده جهت مشارکت در فعالیت‌های امدادی، امنیتی و انتظامی

ب- برقراری نظم و امنیت (امنیت منطقه‌ای، امنیت شهروندان، امنیت تردد، امنیت امدادگران خارجی، حفاظت از اماکن حساس و حیاتی)

ج- آواربرداری

د- نجات مجروحان

ه- انتقال مجروحان

و- تدفین

ر- شناسایی هویت کشته شدگان

ز- تغذیه

د- اسکان موقت

ذ- راه‌اندازی سامانه‌های مورد نیاز

خ- جمع‌آوری کمک‌های مردمی

چ- ساماندهی اموال متوفیان

ج- مرحله پس از بحران ناشی از زلزله

مهم‌ترین هدف در این مرحله، ترمیم و بازسازی است. ترمیم و بازسازی دربرگیرنده کلیه اقداماتی است که پس از وقوع بحران و به منظوم برقراری شرایط و وضعیت عادی زندگی به کشور و یا شهرها و روستاها به مورد اجرا گذاشته می‌شود. اقدامات ناجا در این مرحله عبارتند از: آمادگی و بازسازی و کمک در جهت ترمیم ضایعات و خسارات فیزیکی و روحی و روانی نیروهای آسیب‌دیده خودی، آمادگی ترمیم و بازسازی نیروهای خودی جهت انجام وظیفه در منطقه، آمادگی، بازسازی و سازماندهی مجدد اماکن و سازه‌های تخریب شده ناجا، حفاظت از اموال و امکانات و تجهیزاتی که جهت بازسازی به مناطق آسیب‌دیده گسیل داده شده‌اند، ایجاد آمادگی و بازسازی و بهبود افکار عمومی با انجام عملیات روانی و تبلیغی در جهت آرامش و عادی‌سازی وضعیت منطقه، تهیه برآورد از خسارات و تلفات (شامل برآورد اولیه از وضعیت ابنیه، امکان خودی و تعیین درصد و حدود خسارات احتمالی در زمان وقوع حادثه، کمک به کارکنان و خانواده آنان که خسارات و تلفات دیده‌اند، همکاری در جهت کنترل جمعیت شهر زلزله زده (عادلی، ۱۳۹۱).

شهرستان بم

موقعیت: شهرستان بم یکی از شهرهای استان کرمان است که در فاصله ۱۹۰ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان کرمان و در مسیر جاده مواصلاتی زاهدان-ایران‌شهر و بندر چابهار- کرمان واقع شده است. شهر بم در طول جغرافیایی ۵۸ درجه و ۲۴ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۹ درجه و ۶ دقیقه شمالی و ارتفاع ۱۰۶۷ متر از سطح دریا قرار دارد که با مرکز استان یعنی شهر کرمان تقریباً ۱۹۵ کیلومتر فاصله دارد. وسعت کل شهرستان ۱۹۴۸۰ کیلومتر مربع است (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳).

مطابق آمار آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۷۵ جمعیت

شهرستان بم ۱۹۸۴۳۵ نفر بوده که از آن میان حدود ۴۳ درصد شهرنشین و ۴۷ درصد روستانشین می‌باشند. این شهرستان در مشرق و مرکز استان کرمان قرار گرفته و مشتمل بر چهار بخش حومه (مرکزی)، ریگان، نماشیر و فهرج و شهرهای بم و بروات است.

<https://fa.wikipedia.org>

زمین لرزه شهرستان بم

زمین لرزه شهرستان بم به شدت ۵/۶ درجه در مقیاس ریشتر در ساعت ۰۵:۲۹ صبح روز جمعه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۰۵ به مدت ۱۲/۵ ثانیه در عمق کانونی ۷ کیلومتری زمین به وقوع پیوسته و در اثر وقوع این زمین لرزه بیش از ۳۳۶۰۰ نفر کشته و ۲۲۵۰۰ نفر زخمی شدند (احمد یوسفی، نژادحیدری، ۱۳۹۲).

وضعیت امنیتی شهرستان بم:

این منطقه به لحاظ هم جواری با استان سیستان و بلوچستان و قرار گرفتن در مسیر تردد باندها، گروه‌ها و کاروان‌های اشرار مسلح و قاچاقچیان مواد مخدر، بارانداز و محل حضور اشرار مسلح است که به همین دلیل غالباً گروکشی‌ها، راه‌بندی، سرقت مسلحانه و درگیری مأمورین با اشرار امری اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌آید و به لحاظ این که بافت جمعیتی و آبادی‌های شهرستان عشایری است سلاح غیرمجاز به صورت پراکنده موجود بوده و تقریباً ۹۹٪ آن به خاطر بدهی‌های مواد مخدر است و به طور کلی ریشه غالب ناامنی‌ها، مواد مخدر است. بعد از خرما دومین راه درآمد و تجارت اصلی در منطقه مربوط به مواد مخدر است. از این رهگذر تعداد زیادی به ثروت‌های کلان و درآمدهای بادآورده نائل شده‌اند و تعداد زیادی نیز دستگیر و روانه زندان شده‌اند و یا اعدام و یا متواری می‌باشند و تعدادی نیز هنوز به چنگ قانون نیفتاده‌اند. (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳: ۱۱۰).

اقدامات نیروی انتظامی در زلزله بم:

عملکرد قرارگاه مقدم مرصاد در بحران زلزله بم نحوه اطلاع فرماندهان رده‌های ناچا از وقوع حادثه پس از حضور به موقع فرمانده قرارگاه استانی ابوذر در لحظات بامدادی صبحگاه ۸۲/۱۰/۰۵ و بلافاصله بعد از وقوع زلزله در بم، ایشان اخبار وضعیت تخریب و آسیب‌های

زلزله را با یک دستگاه تلفن ماهواره‌ای به سردار فرمانده قرارگاه و سردار فرمانده ناجا گزارش دادند و از طرفی با دریافت دستورات سردار فرمانده ناجا و ابلاغ به فرماندهی قرارگاه ابوذر، فرماندهی قرارگاه سلمان، فرمانده قرارگاه مقداد و هم چنین، طرح احضار گردان‌های رزمی ۱۰۱-۱۰۲-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵-۱۲۳-۱۱۱، گردان مخابرات، معاونین ستادی، فرماندهان رده‌ها و گروهان ویژه به شهر بم - که با توجه به قرار داشتن گردان ۱۰۲ در ۳۵ کیلومتری شهرستان بم و گردان‌های ۱۰۱-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵ در سطح استان کرمان و گردان ۱۲۳ در نصرت‌آباد زاهدان در ۱۴۰ کیلومتری شهر بم و گردان ۱۱۱ در ۱۸۰ کیلومتری شهر بم در ساعت‌های اولیه پس از وقوع حادثه نیروهای گردان‌های رزمی در منطقه حضور یافته و با عنایت به امریه‌های فرمانده ناجا، ستاد بحران قرارگاه مقدم مرصاد، تشکیل و راه‌اندازی شد و در زمینه امداد و نجات و ایجاد دیواره امنیتی و... قبل از ورود نیروی امدادی سازمان‌یافته، نظامی و انتظامی کارهای مهمی صورت پذیرفت.

فعالیت‌های قرارگاه مقدم مرصاد:

- سازمان‌دهی هفت گروهان جهت کاوش، جستجو و بیرون آوردن مجروحین و انتقال آنان به فرودگاه، پست‌های امدادی و مراکز درمانی منطقه؛
- تشکیل ۵۱ پاسگاه انتظامی در سطح شهر برای حفظ اثاثیه مردم، بازار شهر بم، اماکن حساس، حراست از اماکن انتظامی، دادگستری، بانک‌ها و سایر ادارات دولتی؛
- تشکیل ۱۰ پاسگاه ایست بازرسی در محورهای فرعی ورودی به شهر و دو ایست بازرسی در محورها و اصلی ورودی و خروجی شهر؛
- تشکیل ۱۰ اکیپ برای جلوگیری از سرقت‌ها، شورش‌ها و درگیری‌ها که در عمل از درگیری‌ها و شورش‌های فراوانی جلوگیری به عمل آمد، به عنوان نمونه شورش جلوی دادگاه انقلاب بم، درگیری در پمب بنزین بم و درگیری در ارگ جدید بم سه مورد شورش و درگیری در رستم‌آباد و منطقه نرماشیر؛
- ایجاد پاسگاه‌های انتظامی برای حراست از اماکن انتظامی، دادگستری‌ها، بانک‌ها و سایر ادارات دولتی؛
- استقرار ۱۰ اکیپ برای حراست از انبارها و نیروهای کمک‌رسان هلال‌احمر، کمیته امداد، شهرداری تهران و ...؛
- هدایت کمک‌های مردمی به نقاط آسیب‌دیده، دور افتاده و داخل کوچه‌ها؛

- برپا کردن چادرهای امدادی برای مردم؛
- کنترل اموال و خودروها و جلوگیری از خروج امکانات فاقد مجوز؛
- کشف تعداد زیادی موتورسیکلت، خودرو و سایر کالاهای مسروقه؛
- تشکیل اکیپ پشتیبانی انتظامی به مدت ۵ روز؛
- هدایت و همپایی کاروان کمک‌ها و اهدایی به ارگ جدید بم و انبارهای از پیش تعیین شده؛
- جلوگیری از اقدام کاروان‌هایی که بدون مجوز نسبت به تقسیم کمک‌های اهدایی اقدام می‌نمودند؛
- ایجاد پست مخابراتی سیار جهت برقراری ارتباط بی‌سیم با گروه‌های امداد و نجات قرارگاه؛
- همکاری در ایجاد نظم و امنیت در طول سفر مقام معظم رهبری و شخصیت‌هایی که از شهر بازدید می‌نمودند؛
- پیش‌بینی گردان احتیاط و استقرار آن در ستاد قرارگاه ابوزر؛
- اعزام چند اکیپ برای تخلیه بار کامیون‌های حامل وسایل اهدایی از سطح کشور در انبارهای رده‌های مسئول؛
- اقدام به شناسایی آسیب‌های اجتماعی جرم‌خیز و ارائه راهکارهای لازم؛
- نظرسنجی از اهالی زلزله‌زده در ارتباط با بازخورد عملکرد نیروی انتظامی در سطح شهر بم؛
- نظرسنجی از اهالی زلزله‌زده مهاجر در ارتباط با بازخورد عملکرد نیروی انتظامی در سطح شهر کرمان؛
- اعزام ۱۷ دستگاه کامیون برای یاری زلزله‌زدگان؛
- اعزام ۵ دستگاه تریلی کانتینر برای یاری زلزله‌زدگان؛
- اعزام چندین دستگاه تانکر آب برای توزیع آب آشامیدنی در بین مردم در روز اول حادثه؛
- اعزام دو دستگاه تانکر سوخت‌رسانی برای انتقال مواد سوختی به شهر بم؛
- اعزام ۸ دستگاه اتوبوس برای انتقال معدومین به فرودگاه بم و شهرهای هم‌جوار؛
- اعزام ۴۲ دستگاه تویوتا برای انتقال معدومین و توزیع امکانات و هدایای مردمی و هدایای قرارگاه به مردم؛
- اعزام ۷ دستگاه آمبولانس برای انتقال معدومین؛

- اعزام ۵ دستگاه کامیون سردخانه‌دار برای نگهداری و توزیع مواد مصرفی که نیاز به نگهداری در یخچال داشت

- ارسال بیش از ۱۰,۰۰۰ تخته پتو برای معدومین و خانواده‌های همکاران؛

- ارسال ۸۰۰ متر موکت برای اسکان خانواده همکاران؛

- ارسال ۲۰۰ عدد چراغ و الوار برای خانواده همکاران نیروی انتظامی؛

- ارسال ۱۴۰۰۰ قوطی کنسرو و ۵۰۰ کیلو مربا برای خانواده همکاران نیروی انتظامی؛

- ارسال ۳۰۰ عدد فانوس برای خانواده همکاران نیروی انتظامی؛

- ارسال ۵,۰۰۰ عدد ظرف یک‌بار مصرف برای آسیب‌دیدگان و ۳۰۰ سطل آب برای خانواده همکاران نیروی انتظامی؛

- ارسال ۱۶ عدد دیگ برای طبخ غذای گرم و توزیع بین آسیب‌دیدان؛

- ارسال ۱۰۰ عدد تابوت چوبی برای انتقال اجساد همکاران نیروی انتظامی؛

- ارسال ۱۰۰ پوشش جنازه؛

- ارسال ۱۰ دستگاه تانکر آب سیار برای آسیب‌دیدان؛

- ارسال ۵,۰۰۰ قالب صابون برای آسیب‌دیدگان؛

- ارسال هزاران کیلو سیب‌زمینی، پیاز، مرغ، پنیر و... جهت طبخ غذا برای آسیب‌دیدگان؛

- استفاده از دو فروند بالگرد ۱۷۱ mil برای گشت هوایی و انتقال معدومین؛

- به‌کارگیری دو فلابه سگ پیکریاب، زنده‌باب اعزامی از نیروی انتظامی برای یافتن افراد زیر آوار؛

- سازمان‌دهی دو اکیپ امدادی و درمانی و بهداشتی در ساعات اولیه زلزله و اعزام آن‌ها از بهداری قرارگاه مقدم مرصاد؛

- حضور پنج اکیپ امدادی مجهز از قرارگاه استانی ابوذر و گردان‌های تابعه به همراه گردان‌ها جهت امداد به معدومین زلزله؛

- حضور یک اکیپ درمانی از قرارگاه استانی سلمان و یک اکیپ درمانی از قرارگاه استانی مقداد جهت پشتیبانی امدادی و درمانی؛

۱۵۱ - اعزام بیش از ۳۶ اکیپ امدادی و درمانی و بهداشتی از بهداری فرماندهی انتظامی

سراسر کشور از سوی بهداری کل نیروی انتظامی به قرارگاه و از این طریق به شهر بم؛

- ارسال بیش از ۳۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال دارو و مواد مصرفی پزشکی (باند و گاز و...)

جهت امداد و درمان معدومین؛

- سازمان‌دهی اکیپ‌های امدادی اعزامی و تجهیز اکیپ‌ها به برانکار دست‌های جهت

حمل و نقل معدومین؛

- تشکیل ستاد امدادرسانی در جنب بیمارستان امام خمینی (ره) بم و استقرار بهداری فرماندهی انتظامی کرمان؛

- تشکیل ستاد بحران به درخواست سردار ریاست محترم بهداری کل ناجا در بهداری قرارگاه مقدم مرصاد و استقرار نماینده ستاد کل نیروهای مسلح در بهداری قرارگاه مقدم مرصاد جهت بررسی بحران؛

- انتقال مجروحین و معدومین از ستاد امدادرسانی به فرودگاه بم جهت اعزام به مراکز درمانی؛

- استقرار ۳ اکیپ درمانی در فرودگاه بم جهت انتقال مجروحین به بیمارستان‌های سطح شهر کرمان؛

- حضور پزشکان قرارگاه مقدم مرصاد در بیمارستان‌های شهر کرمان جهت کمک به معدومین و بررسی وضعیت مجروحین قرارگاه مقدم مرصاد و فرماندهی انتظامی کرمان؛
- استقرار دو اکیپ درمانی در محل استقرار فرماندهی مخابرات قرارگاه مقدم مرصاد جهت سرکشی و درمان نیروهای مستقر در منطقه؛

- بیش از ۳۸,۴۰۰ ساعت نفر کار درمانی-امدادی و بهداشتی توسط اکیپ‌های مستقر در منطقه؛

- بیش از ۸۰,۰۰۰ کیلومتر کارکرد آمبولانس‌ها در طول دوره امداد و انتقال؛
- جلب چندین دستگاه تریلر، کامیون، خاور و وانت‌بار کمک‌های همکاران ناجا سازمان عقیدتی و سیاسی نیروی انتظامی؛

- توزیع بالغ بر ۵۰۰ دستگاه وانت‌بار امکانات کمک در بین کارکنان آسیب‌دیده و مردم آسیب‌دیده شهر بم؛

- راه‌اندازی اکیپ پخت غذای صلواتی روزانه برای ۲۰۰ الی ۳۰۰ نفر؛
- راه‌اندازی اکیپ خواهران برای تقسیم امکانات خاص زنانه در بین آسیب‌دیدان؛
- راه‌اندازی مرکز امدادرسانی ساعس ناجا در منطقه بحران؛

- اعزام مبلّغ برای حضور در مزار شهدا و قرائت نماز میّت و سایر اقدامات دینی؛
- برگزاری نماز جماعت حداقل در دو نقطه و حداکثر در ۵ نقطه در محل استقرار نیروها در سه وقت؛

- خطاطی و کلیشه تبلیغی برای پاسگاه‌های انتظامی مرصاد در سطح شهر بم؛
- نصب بالغ بر ۲۰۰ آرم نیروی انتظامی بر روی چادرها و مقرها و ایستگاه‌های

بازرسی در شهر بم.

- نصب بالغ بر ۲۰۰ پرچم حماسی روی چادرها و مقرها و ایستگاه‌های بازرسی در شهر بم؛

- اعزام یک روحانی همراه با افسر مجرب به وسیله یک خودروی وانت بار کمک‌رسانی برای نظارت بر توزیع و جواب‌گویی به مسایل شرعی و عرض ادب به ساحت آسیب دیدگان؛

- تهیه لیست همکاران زنده مانده در ساعات اولیه و تماس با تمام خانواده‌ها و اعلام خبر سلامتی همکاران تا پاسی از شب اول بعد از زلزله که اثر بسیار خوبی را بر جای گذاشت؛

- توزیع قرآن و مهر نماز و مفاتیح در بین مسئولین و همکاران کمک‌رسان جهت استفاده؛

- دیدار و بازدید از یگان‌های نیروی انتظامی مستقر در منطقه بحران به صورت گشت‌های شبانه در سطح شهر و...؛

- بیرون آوردن بیش از دوهزار نفر مصدوم از زیر آوار؛

- انتقال معدومین مذکور به وسیله خودروهای سازمانی، اعم از تویوتا، آمبولانس و اتوبوس به فرودگاه بم و اعزام تعداد زیادی از معدومین حادثه با آمبولانس و بعضاً با خودروهای سازمانی دیگر به شهرهای کرمان، جیرفت و زاهدان؛

- بیرون آوردن بیش از ۳۲۰۰ جسد از کشته‌شدگان از زیر آوار؛

- پخش فرمایشات مقام معظم رهبری بین اهالی بم به صورت ۲۰,۰۰۰ برگ تراکت؛

- تحویل اجساد مذکور به اقوام و بازماندگان‌شان و سایر نیروهای امدادی و انتقال به بهشت‌زهره؛

- بیرون آوردن اجساد ۱۵۳ نفر از همکاران و خانواده‌هایشان از زیر آوار و انتقال به

کرمان (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳: ۲۰۱ الی ۲۱۰)؛

اقدامات فرمانده انتظامی استان در مدیریت بحران زلزله بم

۱- حضور به موقع در محل حادثه و به دست گرفتن امورات مربوط به ناجا؛

۲- شرکت در جلسات متعدد شورای تأمین و اخذ تصمیمات مناسب به همکاری

سایر اعضای شورا برای بهبود اوضاع؛

۳- برقراری ارتباط مستمر و مداوم با سلسله مراتب فرماندهی و همچنین سایر استان‌ها

- برای اعزام نیرو و اخذ کمک‌های لازم؛
- ۴- هدایت و کنترل میدانی نیروهای عمل کننده برای ارتقاء روحیه کارکنان، قدردانی از زحمات آنان و اتخاذ تصمیمات لازم؛
- ۵- اطلاع رسانی و انجام مصاحبه‌های خبری برای انتقال اخبار و وقایع مرتبط با حادثه از طریق رسانه‌های گروهی.

اقدامات پلیس آگاهی

- ۱- اعزام چندین تیم تشخیص هویت از مرکز استان و سایر شهرستان‌ها برای کمک در احراز هویت متوفیان و تهیه عکس از اجساد مجهول‌الهویه؛
- ۲- با توجه به آسیب دیدگی جدی ساختمان پلیس آگاهی استقرار دو دستگاه کانکس برای رسیدگی به جرایم مرتبط با سرقت و اعزام کارشناسان مربوطه از مرکز استان و سایر شهرستان‌ها؛
- ۳- صدور مجوز برای حمل اثاثیه منزل در مناطق زلزله زده تحت هر عنوان و انجام نظارت‌های میدانی در این خصوص؛
- ۴- رسیدگی به پرونده‌های سرقت واصله از سایر یگان‌های عمل کننده در سطح شهرستان بم؛
- ۵- انجام اقدامات امدادرسانی برای نجات افراد گرفتار در زیر آوار با توجه به کمبود نیروهای امدادی و عمق فاجعه.

اقدامات پلیس راهور

- ۱- سامان‌دهی وضعیت ترافیکی مسیرهای منتهی به شهرستان بم با توجه به سرازیر شدن حجم انبوهی از خودروها به سمت مناطق زلزله زده در روزهای نخست حادثه؛
- ۲- اسکورت نمودن و برطرف کردن موانع ترافیکی خودروهای امداد رسان و حامل اتباع کشورهای خارجی؛
- ۳- سامان‌دهی اکیپ‌های پلیس راهور اعزامی از سایر استان‌ها؛
- ۴- امدادرسانی و کمک به سایر نیروها در صورت لزوم.

اقدامات پلیس پیشگیری

- ۱- اعزام نیرو و از بخش‌های انتظامی سراسر استان به مناطق زلزله زده؛
- ۲- تأمین امنیت امدادگران خارجی؛

- ۳- مراقبت از نهادها و سازمان‌های دولتی و غیر دولتی برای جلوگیری از سرقت و حیف و میل اموال عمومی و خصوصی؛
- ۴- تشکیل تیم‌های گشتی خودرویی، موتوری و پاس پیاده برای برقراری امنیت و حفظ جان و اموال بازماندگان؛
- ۵- دستگیری تعداد قابل توجهی از سارقین و افراد معلوم‌الحال که به طمع به دست آوردن اموال متوفیان به شهرستان بم آمده بودند؛
- ۶- استقرار تعداد قابل توجهی پاسگاه انتظامی، ایستگاه پلیس و پست‌های ایست بازرسی در تمامی مناطق زلزله زده؛
- ۷- سازمان‌دهی و مدیریت سایر نیروهای اعزامی از سراسر کشور؛
- ۸- حفاظت از مکان‌های حساس، شخصیت‌های مملکتی کشوری و لشکری؛
- ۹- کمک در امداد رسانی به خانواده‌های آسیب‌دیده و تلاش برای خروج افراد زنده از زیر آوار و همچنین اجساد متوفیان؛
- ۱۰- نظارت بر توزیع عادلانه و مناسب کمک‌های ارسالی به مناطق زلزله زده.

نتایج عملکرد ناجا در یک تحقیق میدانی در زلزله بم

با توجه به مقاله انتشار یافته در فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی در یک پژوهش میدانی وبا استفاده از روش‌های آماری عملکرده و احدهای ناجا در مدیریت بحران زلزله بم مورد بررسی قرار گرفته که نتایج حاصله به شرح ذیل وبه صورت خلاصه بیان می‌گردد (عادلی، ۱۳۹۱).

- ۱- ناجا در حوزه عملکردی انتظامی در برقراری نظم و امنیت بحران ناشی از زلزله بم در مرحله پاسخ‌گویی و امداد رسانی در چارچوب وظایف محوله عمل نموده است.
- ۲- ناجا در حوزه عملکردی آگاهی در برقراری نظم و امنیت بحران ناشی از زلزله بم در مرحله پاسخ‌گویی و امداد رسانی در چارچوب وظایف محوله عمل نموده است.
- ۳- ناجا در حوزه عملکردی راهنمایی و رانندگی، در برقراری نظم و امنیت بحران ناشی از زلزله بم در مرحله پاسخ‌گویی و امداد رسانی در چارچوب وظایف محوله عمل نموده است.
- ۴- از نظر شهروندان شهرستان بم، عملکرد ناجا در حوزه عملکردی انتظامی در برقراری نظم و امنیت بحران ناشی از زلزله شهرستان بم مؤثر بوده است.
- ۵- از نظر شهروندان شهرستان بم، عملکرد ناجا در حوزه عملکردی آگاهی در

برقراری نظم و امنیت بحران ناشی از زلزله شهرستان بم مؤثر بوده است.
۶- از نظر شهروندان شهرستان بم، عملکرد ناجا در حوزه عملکردی راهور در برقراری نظم و امنیت بحران ناشی از زلزله شهرستان بم مؤثر بوده است.

اظهارات فرمانده وقت انتظامی استان کرمان در خصوص عملکرد نیرو در مدیریت بحران زلزله بم

اقدامات پلیس که بلافاصله پس از وقوع این حادثه دلخراش آغاز شد توانست علاوه بر کنترل وضعیت امنیتی به کمک حادثه‌دیدگان نیز بپردازد. زلزله بم با ابعاد گسترده تخریب، تلفات زیاد انسانی و خساراتی که وارد کرد می‌توانست این شهر را به کانون هرج و مرج و ناامنی در منطقه جنوب شرق کشور بدل کند، چه آن که قرار گرفتن شهر بم در مسیر ترانزیت مواد مخدر و موقعیت خاص جغرافیایی این شهر نیز به تنهایی می‌توانست زمینه‌های افزایش ضریب ناامنی را بعد از آن زلزله ویرانگر فراهم آورد و دامنه‌های نگرانی در این مورد را در روزهای پس از زلزله گسترش دهد؛ اما وضعیت نابسامان پیش آمده با فعالیت‌های قابل توجه، به موقع و در خور تقدیر نیروی انتظامی استان کرمان به سرعت مهار شد تا روند بازسازی این شهر در سایه امنیت ایجاد شده توسط این نیرو تداوم یابد و دغدغه‌هایی که در مورد امنیت و بروز جرائم مختلف وجود داشت به حداقل ممکن برسد. سردار دارایی فرمانده نیروی انتظامی استان کرمان در پاسخ به این پرسش که پلیس برای امنیت بم چه کرد؟ می‌گوید: در همان ساعات اولیه بعد از زلزله بود که ۳۰۰ نفر از یگان ویژه نیروی انتظامی استان به بم اعزام شدند و در مراحل بعد سه گردان از نیروهای عملیاتی قرارگاه مرصاد تأمین امنیت این شهر بحران زده را برعهده گرفتند. همچنین ۴۵۰ نفر از نیروهای یگان ویژه ناجا مسئولیت ایجاد نظم و امنیت فرودگاه بم را در شرایطی بسیار حساس بر عهده گرفتند و در انتقال بیش از ده‌هزار نفر از مجروحان حادثه زلزله بم به هواپیماها نقش مهمی ایفا کردند. در این میان با توجه به ترافیک سنگین به وجود آمده در مسیرهای منتهی به بم خصوصاً در مسیر کرمان-بم ۱۲ اکیپ پلیس راه در ساعات اولیه و ۵۰ اکیپ نیز تا سومین روز پس از حادثه در این مسیر مستقر شدند تا در مسیری که روزانه هزاران خودرو سبک و سنگین تردد داشتند آمار حوادث حتی نسبت به آنچه در شرایط عادی رخ می‌داد نیز کمتر شود. سردار دارایی با اعلام مطالب بالا، اعزام آمبولانس‌ها و تیم‌های بهداری ناجا به بم، کمک به مردم برای بیرون کشیدن اجساد از زیر آوارها و ایجاد ساز و کار مناسب برای صدور

مجوز حمل و انتقال اثاثیه مردم را نیز از فعالیتهای فرماندهی انتظامی استان کرمان در این حادثه ذکر می‌کند و می‌افزاید: با استقرار تیم تشخیص هویت در بهشت زهراي بم ۲۹۰ جسد شناسایی شدند سردار سید عیسی دارایی همچنین با اشاره به دستگیری ۱۵ نفر از زندانیان فراری سابقه‌دار و هلاکت ۲ نفر از اشرار مسلح منطقه در روزهای پس از حادثه می‌گوید: نیروی انتظامی موفق شد محموله‌های دارویی به ارزش چهار میلیارد و ۵۰۰ میلیون ریال را از سارقان نفوذی به داخل شبکه بهداشت و درمان بم کشف کند.

اقدامات ناجا در بعد امنیت

فرمانده انتظامی استان کرمان تأمین امنیت بیش از دو هزار و ۷۰۰ نفر از امدادگران خارجی در روزهای پس از زلزله را از فعالیتهای مهم این نیرو دانسته و تصریح می‌کند: امنیت ۸۵۰ نفر از کارکنان خارجی مستقر در شهرستان بم به خوبی تأمین شده است و بر همین اساس پلیس از موفقترین سازمان‌های فعال در بم شناخته شد. سردار دارایی همچنین می‌گوید: ادارات و سازمان‌های دولتی و غیر دولتی بلافاصله بعد از زلزله تحت مراقبت نیروی انتظامی قرار گرفتند و با تلاش‌های نیروی انتظامی کلیه مسئولان نظام و بازدید کنندگان سایر کشورها در کمال امنیت به شهر بم وارد شدند و در این زمینه هیچ مشکلی پیش نیامد.

امنیت عمومی

سردار دارایی تصریح می‌کند که بم یکی از شهرهای پرجرائم ایران بود به طوری که در سال ۸۱ (پیش از وقوع زلزله) سرقت‌های صورت گرفته در این شهر از میزان سرقت‌های انجام شده در شماری از استان‌ها همچون استان ایلام بیشتر بوده است. وی به دلایل جرم‌خیزی این شهر نیز اشاره می‌کند و می‌گوید: همجواری با استان سیستان و بلوچستان و ادغام فرهنگ‌های مختلف، ذهنیتهای نادرست محلی که از قتل و سرقت‌های مسلحانه هیچ واکنشی ندارند، قرار گرفتن در مسیر ترانزیت مواد مخدر، بیکاری و فقر و عدم برنامه‌ریزی صحیح برای حضور گسترده نیروی انتظامی در سطح شهر و منطقه از عوامل موثر در تقویت جرم‌خیزی در شهر بم بوده است. وی می‌افزاید: با بعضی اقدامات انجام شده میزان جرائم بشدت کاهش پیدا کرد. برای نمونه ۱۳۱ مورد سرقت در ۳ ماهه اول سال ۸۲ با وجود وضعیت خاص به وجود آمده در این شهر، در بهار سال ۸۳ به ۲۱ مورد رسید. فرمانده انتظامی استان کرمان دلایل اصلی این کاهش

جرائم در بم پس از زلزله را اقدامات مناسب در جهت تأمین نیازهای عمومی مردم و حضور پررنگ و برنامه‌ریزی شده نیروی انتظامی در این شهر ذکر می‌کند. وی در همین زمینه از کشف هشت هزار کیلوگرم مواد مخدر در شهر بم در فاصله ۱۸ دی ماه سال گذشته تا پایان آبان ماه سال ۸۳ خبر می‌دهد و توقیف ۸۳ خودرو حامل مواد مخدر، کشف ۳۰۲ قبضه سلاح و بیش از ۱۲ هزار فشنگ جنگی، دستگیری ۱۸ باند سرقت مسلحانه و ۲۳ باند سرقت عادی، ۶۵ زندانی فراری، ۳۴۰ نفر از اراذل و اوباش، مزاحم خیابانی و مجرم منکراتی و ۴۲ سارق مسلح فراری را شماری از اقدامات مؤثر در کاهش جرائم بم بر می‌شمرد. این عملکرد تحسین برانگیز نیروی انتظامی در برقراری امنیت مطلوب در این شهر است که همگان را به شگفتی واداشته، تلاشی که همه واقع بینان آن را تصدیق می‌کنند. رئیس پلیس کرمان در ادامه به مرور گزیده‌های از اقدامات نیروی انتظامی پس از وقوع حادثه بم می‌پردازد و می‌گوید: تشکیل ستاد بحران در فرماندهی انتظامی استان، اعزام ۵ اکیپ اطلاعاتی شامل ۱۰ اکیپ پرسنل مدیریت اطلاعات، ۲ اکیپ از مدیریت اتباع خارجه و تعداد ۸ نفر از پرسنل اطلاعات ناجا جهت پوشش اطلاعاتی منطقه، استقرار شبانه روزی دو اکیپ کنترل گذرنامه مرز هوایی به منظور کنترل ورود و خروج امدادگران خارجی ورودی به استان در فرودگاه، اعزام و استقرار ۱۲ تیم در فرودگاه شهرستان بم به صورت شیفت‌های شبانه روزی برای ارائه خدمات به امدادگران خارجی ورودی به این شهر، اعزام یک اکیپ ویژه برای تمدید ۸۹ فقره رواید امدادگران خارجی مستقر در بم، اعزام تعداد ۳ تیم به استعداد ۱۰ نفر نیرو از معاونت راهور استان برای برقراری نظم ترافیکی شهر بم و اضافه کردن نیروهای کمکی از ۵ استان معین در قالب چند تیم سواره و پیاده بخشی از اقدامات این فرماندهی پس از زلزله بم بود. فرمانده انتظامی استان کرمان کنترل راه‌های تحت پوشش و راه‌های منتهی به شهرستان بم در ۱۰ روز اول زلزله با استعداد ۱۸ تیم شدی از پلیس راه استان و ۲۷ تیم کمکی از پلیس راه استان‌های همجوار، استقرار ۵۰ تیم از پلیس راه فرماندهی انتظامی استان کرمان و یک تیم به عنوان سرپرست در طول راه‌های حوزه استحفاظی منتهی به شهرستان بم پس از وقوع زلزله، آمارگیری از وسایل نقلیه عبوری و خروجی شهرستان بم که در ۱۰ روز اول پس از وقوع زلزله (مجموعاً ۹۰۰ هزار دستگاه انواع وسایل نقلیه برآورد شده است. تهیه عکس از تعداد ۴۸۶ جسد مجهول الهویه در بهشت زهراي بم، ایجاد سایت رایانه‌ای جهت شناسایی اجساد عکاسی شده که تا پایان سال گذشته ۲۹۵ نفر شناسایی شدند، رسیدگی به بیش از ۱۷۲۰ پرونده قضایی، صدور بیش از ۵۵ هزار مجوز جمع‌آوری

حمل و خروج اموال برای زلزله زدگان، دستگیری تعداد ۸۵۰ نفر از مظنونان و سارقان و تحویل به مراجع قضایی، پاسخ به حدود چهار هزار استعلام رایانه ای، دستگیری تعداد ۱۳ نفر از سارقان مسلح فراری از زندان بم، صدور بیش از ۳۲ هزار مجوز آواربرداری پس از شناسایی صاحبان املاک از دیگر اقدامات فرماندهی انتظامی استان کرمان در ماه‌های پس از زلزله دانست.

سردار سید عیسی دارایی، مواردی همچون اعزام حدود سه هزار نفر از کارکنان فرماندهی انتظامی استان به شهرستان بم برای برقراری نظم و تأمین امنیت و پیشگیری از سرقت، اعزام تعداد ۵۰ نفر نیرو برای برقراری نظم فرودگاه، به کارگیری ۳۵۰ نفر از پرسنل یگان ویژه برای انتقال مجروحان فرودگاه شهرستان بم به دیگر استان‌ها، استقرار تعداد ۵۳ پاسگاه در نقاط مختلف شهرستان بم و مبادی ورودی و خروجی شهر، ۱۱ پاسگاه ایست بازرسی در حاشیه شهر و جاده‌های اصلی، ۳۵ ایستگاه پلیس در نقاط حساس و پر از ازدحام منطقه زلزله‌زده و ۳۸ واحد موتوری و ۴۱ واحد خودرویی در سطح شهرستان، اعزام تعداد ۱۱۴۱ نفر پیاده در سطح شهر، استقرار دو دسته رزمی در بیمارستان‌های احداث شده توسط امدادگران خارجی، اختصاص تعداد ۲۰ نفر برای اسکورت هدایا و هدایت آن‌ها به محل‌های از پیش تعیین شده، حفاظت از پمپ بنزین‌های شهرستان بم، حفاظت از شخصیت‌های مملکتی کشوری و لشکری که وارد شهرستان بم می‌شدند، انجام پروازهای هوایی مداوم توسط چهار فروند بالگرد ناجا و راه‌اندازی چندین کلانتری در نقاط مختلف شهرستان را هم به خدمات نیروی انتظامی می‌افزاید. وی در ادامه به استفاده از دسته‌های رزمی بسیج در مناطق حساس و محل‌های تخریب شده جهت نگهبانی از اموال ادارات و جلوگیری از سرقت و غارت اموال دولتی، اجرای طرح توسعه امنیتی انتظامی ظفر (۳) در شهرستان بم به مدت شش ماه برای برقراری امنیت پایدار، سامان دادن به امور مشمولان بم (با تشکیل ۱۸ جلسه شورای پزشکی، ۱۶ جلسه رسیدگی کفالت، بررسی بیش از پنج هزار پرونده در شورای پزشکی، پرونده‌های مطرح شده در هیأت رسیدگی ۱۶۴ فقره، صدور ۴۲۳ دفترچه آماده به خدمت و ۱۲۸۶ مورد معافیت تحصیلی، تقاضای کارت کامپیوتری برای سه هزار نفر، رسیدگی به ۱۱۰ مورد از پرونده‌های خارج و ارائه ۸۲۰ مورد عفو مقام معظم رهبری اشاره می‌کند تا گستردگی دامنه تلاش‌های نیروی انتظامی بیش از پیش آشکار شود. تهیه خبر و اطلاع رسانی لحظه به لحظه تاکتیکی، اعزام تیم‌های مددکار و مشاوران مرکز مشاوره و اکیپ تصویربرداری و فیلمبرداری برای مستند سازی اقدامات فرماندهی

انتظامی استان به آسیب دیدگان، توزیع ۳۰ هزار بروشور و تراکت آموزشی در بم با هدف آگاه سازی مردم و نیز اقداماتی در بخش مخابرات و الکترونیک همچون برقراری ۲ خط تلفن کارتی در روز اول حادثه، تحویل ۸ دستگاه بی سیم خودرویی، تحویل ۶۰ دستگاه بی سیم دستی، نصب سه دستگاه دکل پر استقامت، نصب یک دستگاه رله برای تقویت پوشش رادیویی و جداسازی فرکانس بی سیم های یگان های انتظامی و مستقر در بم و بازسازی کامل ارتباطی کلانتری ها و مدیریت های تخریب شده به صورت کامل و...، از دیگر اقدامات نیروی انتظامی است. سردار دارایی در پایان از اقدامات متعدد و ارزنده واحد بهداری فرماندهی استان سخن گفت و نقش مؤثر نیروی انتظامی در امداد رسانی، نجات مصدومان و ارائه خدمات درمانی را نیز یادآور شد تا جای کمترین شبهه ای در مورد دستیابی این نیرو به توفیق کامل در زمینه آنچه که در بم بر عهده داشته و حتی فراتر از آن، باقی نماند (سایت خبرگزاری دانشگاهی ایران).

نواقص و معایب موجود در مدیریت بحران زلزله بم در ناجا

در زمان بروز و بعد از آن مجموعه نواقص مختلفی بین سازمان ها و نهادهای اجرایی وجود داشت. بدین منظور نیروی انتظامی هم به نوبه خود در بحران بم با مجموعه نواقصی روبه رو بود که می توان به:

- ۱- عدم ایجاد دیواره امنیتی شهر در ساعات اولیه.
- ۲- نداشتن طرح جامع مدیریت بحران.
- ۳- عدم وجود شبکه ارتباطات مخابراتی با سیم و بی سیم (سیستم های ۱۰۶ و تلفن های ماهواره ای).
- ۴- عدم کنترل ورود و خروج خودروهای شخصی و دولتی و افراد غیربومی و غیرمسئول به منطقه آسیب دیده در روز اول و دوم حادثه.
- ۵- ترافیک سنگین که غالباً هر کیلومتر از ورودی بم را بایستی در یک ساعت پیمود که خود این امر باعث فوت تعداد زیادی از معدومین چه در بین راه و چه در شهر بم به دلیل نرسیدن به موقع امکانات پزشکی و زیستی گردید.
- ۶- معین نشدن حدود اختیارات نیروی انتظامی صرفاً در بحران ها برای برقراری امنیت و برخورد با متخلفین.
- ۷- عدم حضور به موقع تیم تشخیص هویت برای شناسنامه دار کردن فوت شده ها قبل از دفن اجساد.

- ۸- بی‌برنامگی گروه تشخیص هویت که تعداد زیادی از اجساد بدون عکس‌برداری در زمان حضور ایشان دفن می‌شد.
- ۹- عدم کنترل دقیق شهر که خودروها، اثاثیه مردم و بعضاً نهادها را به سرقت می‌بردند.
- ۱۰- عدم ایجاد امنیت مناسب برای گروه‌های امداد خارجی که بعضاً سگ‌های آنان به سرقت رفت.
- ۱۱- عدم ایجاد امنیت برای امدادگران.
- ۱۲- عدم حضور نیروهای انتظامی در تمام بیمارستان‌های صحرایی.
- ۱۳- عدم ایجاد سرویس‌های اطلاعاتی که ممکن بود در کمک‌های خارجی جاسوس فرستاده شود.
- ۱۴- عدم کنترل در ورود و خروج کامیون‌های تخلیه بار.
- ۱۵- عدم ایفای نقش مؤثر در ایجاد اردوگاه‌ها برای اسکان آسیب‌دیدگان.
- ۱۶- عدم حضور پررنگ کارکنان نیروی انتظامی با علائم مشخص و آشکار در سطح شهر.
- ۱۷- عدم حضور نیروی انتظامی در ساعات پایانی شب در سطح شهر در حد ضرورت و نیاز با توجه به شرایط بحرانی شهر.
- ۱۸- عدم کنترل ورود اتباع بیگانه به بم به گونه‌ای که افغانی‌های سطح استان کرمان برای گرفتن امکانات به شهر بم وارد شدند.
- ۱۹- نداشتن آموزش و آگاهی‌های لازم در بین کارکنان اعزامی برای برخورد با حوادث و بلایای طبیعی.
- ۲۰- عدم وجود فرماندهی و کنترل عملیاتی توسط فردی مشخص به منظور ارائه خط مشی مناسب و تقسیم کار، کنترل نیروها و اقدامات و نیز استفاده بهینه از نیروهای موجود و قابل دسترس در منطقه تا زمان حضور و تشریف‌فرمایی سردار فرماندهی محترم ناجا.
- ۲۱- ضعف اطلاعات آمار و نداشتن شناخت کامل همکاران نیروی انتظامی از منطقه.
- ۲۲- عدم وجود یک برنامه مدون و تنظیم‌شده از قبل در ارتباط با امداد، نجات، اسکان، حفاظت امکان و ...
- ۲۳- معین نبودن روابط عمومی نیروی انتظامی با سایر نیروهای امدادی خصوصاً نیروهایی که با ناجا کار و مسئولیت موازی داشته و در امر ایجاد امنیت سهیم بودند.
- ۲۴- عدم پیش‌بینی امکانات اولیه برای مبارزه با بحران.

- ۲۵- نبود کانکس‌های لازم برای ایجاد پاسگاه‌های سیار
- ۲۶- اقدام نکردن به موقع برای بیرون آوردن اسلحه، مهمات و اسناد و مدارک انتظامی از زیر آوار از جانب مسئولین مربوطه (مثلاً کلانتری در روز چهارشنبه ۸۲/۱۱/۱۰ توسط مهندسی قرارگاه اقدام به این کار نموده است).
- ۲۷ - عدم امنیت مناسب مکان‌های حساس در ساعات اولیه.
- ۲۸ - عدم نظارت بر ورود وسایل به داخل هواپیماهایی که معدومین را جا به جا می‌کردند چه بسا ممکن بود مواد مخدر حمل یا فرد جاسوسی اقدام به ربودن هواپیما نماید که قسمت دوم از وظایف برادران سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است.
- ۲۹- عدم برنامه‌ریزی برای جمع‌آوری اموال با ارزش آسیب‌دیدگان در یک منطقه معین و کدگذاری آن‌ها با هماهنگی مراجع قضایی از قبیل وسایل نقلیه بنگاه‌ها، گاوصندوق‌های طلافروشان و سایر امکاناتی که آسیب‌پذیر بودند و تحویل آن‌ها به مالکان اصلی با طی مراحل قانونی.
- ۳۰ - به عنایت به ماده ۶ وظایف ابلاغی نیروهای انتظامی در مقابله با حوادث و بلایا، هیچ‌گونه اقدامی برای انتخاب مکان‌های امن برای جابجایی و استقرار آسیب‌دیدگان و حفظ امنیت محل انتخابی صورت نگرفت.
- ۳۱ - عدم اجرای بند ۱۸ وظایف ابلاغی نیروهای انتظامی مبنی بر تهیه و تدوین طرح (مقابله با حوادث) و تقسیم کار بین نیروهای جمعی انتقال مدارک، اموال و اثاثیه دولتی (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳: ۲۵۹-۲۶۳).

دیدار رهبر معظم انقلاب از بم

رهبر معظم انقلاب صبح روز دوشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۸ وارد شهر بم شدند و پس از دو ساعت بازدید از منطقه در جمع مردم سخنان کوتاهی را ایراد فرمودند. سخنان ایشان را می‌توان به چند بخش عمده تقسیم نمود:

- تسلی دادن به بازماندگان و دعوت آنان به صبر و بردباری. ایشان فرمودند: «من با همه وجود به شما بازماندگان تسلیت عرض می‌کنم. من در این چند روز قلبم غالباً زیر بار این مصیبت عظیم قرار داشت و حالا که وضع را از نزدیک دیدم، خیلی بیشتر خواهد شد».

- امیدبخشی به مصیبت‌زدگان: معظم‌له در این رابطه فرمودند: «البته عزیزان از دست‌رفته دیگر باز نمی‌گردند، اما می‌شود آثار مصیبت را زدود و ان‌شاء... با همّت مردم

باقیمانده، شهری بهتر از اول و این بار مستحکم تر از قبل ساخته خواهد شد و آن مقدار از خسارت‌های مادی را که می‌شود جبران کرد، باید با همت مسئولان و مردم جبران شود».

- تبدیل این مصیبت بزرگ به نقطه عطفی برای تاریخ شهر بم: رهبر معظم انقلاب با ذکر این نکته که رشد بسیاری از ملت‌ها و کشورها از درون همین ویرانه‌ها آغاز شده، فرمودند: «می‌توان با همت و اراده، کاری کرد که این مصیبت‌ها تبدیل به حادثه‌ای خوب شود و باید نیت ما این باشد که از دل این ویرانه‌ها، شهری قوی و آباد سر پیدا کند».

- موظف ساختن دستگاه‌ها برای امداد رسانی به مردم با سازمان‌دهی. ایشان فرمودند: «همه دستگاه‌ها موظف‌اند همه امکانات خود را با سازمان‌دهی مؤثر برای خدمت به مردم وارد صحنه کنند». ایشان در این بیانات، هماهنگی و برنامه‌ریزی دقیق را لازمه این بسیج عمومی دانستند و فرمودند: «همه دستگاه‌ها باید تحت سازمان‌دهی متمرکز و با هماهنگی کامل، کلیه امکانات را برای امداد آسیب دیدگان بسیج کنند».

- کافی ندانستن امداد رسانی‌های انجام شده. مقام معظم رهبری در این باره فرمودند: «باید کمک به مردم آسیب‌دیده این شهر را استمرار بخشید و تقویت کرد»، «البته کار زیادی صورت گرفته، اما باید وضع از این بهتر شود و با وجود این تلاش‌ها، همه نیازهای مردم بم تأمین نشده است».

- دعوت از مردم برای همکاری. رهبر معظم انقلاب همکاری مردم و مسئولین را شرط تحقق شرایط لازم برای انجام وظیفه مسئولین دانستند و فرمودند: «این همکاری (مردم) است که موجب می‌شود مسئولین نیز وظایف خود را به نحو احسن انجام دهند».

- تذکر به مسئولین در رابطه با آینده‌نگری در مورد احتمال بروز وقایعی مشابه در کشور. ایشان در این رابطه فرمودند: «لازم است با ارزیابی روند امداد به فکر آینده نیز بود، چرا که نظیر این حادثه امکان دارد در هر زمان و هر کجا روی دهد».

- تشکر از مردم و مسئولین برای خدمت دلسوزانه آن‌ها. رهبر معظم انقلاب در پایان جلسه، در گفت و گویی کوتاه، ضمن تشکر از مردم و مسئولین برای خدمات دلسوزانه آن‌ها، خواستار استمرار کمک‌های مردم و مسئولین شدند.

۱۶۳

دیدار مقام معظم رهبری با هزاران نفر از مردم بم در روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۸

رهبر معظم انقلاب اسلامی در روز پنجشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۸ در دیدار با هزاران نفر از مردم قم، در بخشی از سخنان خود به حادثه دل‌خراش زلزله بم به شرح ذیل اشاره فرمودند:

- عبرت آموز بودن این گونه حوادث و نیز مأجور بودن در نزد خدا فرمودند. معظم له فرمودند: «این گونه حوادث و مصائب سنگین، حاوی درس های عبرت آموز و همچنین، اجر و پاداشی الهی برای مصیبت دیدان می باشد و افزودند مصیبت دیدگان این حادثه وحشتناک باید به خداوند توکل نمایند و خداوند را پاسخگوی دل داغ دیده خود بدانند و بر اساس معیار الهی، خداوند متعال قطعاً پاداش روشنی بخش که تسلی دل مصیبت دیدگان است، عطا خواهد کرد» (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳: ۲۳۹).

ستاد پیشگیری و مدیریت بحران در حوادث طبیعی و سوانح غیر مترقبه

این ستاد پس از زمین لرزه بم تشکیل و به ریاست معاون اول رئیس جمهور جلسات خود را برگزار می کند و دارای وظایف زیر است:

الف: تعیین وظایف دقیق و نقش وزارتخانه ها و سازمان های دولتی، نهادهای عمومی غیردولتی، سازمان ها و شرکت هایی که مشمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است، سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، رسانه های گروهی، تشکل های مدنی و هماهنگی جهت ایجاد آمادگی، پیش بینی، پیشگیری، آموزش مردم، چگونگی تأمین منابع مالی و تدارکاتی و سایر امور مربوط و نیز تصویب آیین نامه ها و ضوابط اجرایی موارد یاد شده؛

ب: تصویب قاعده های دریافت سریع اطلاعات مربوط به حوادث و سوانح غیر مترقبه (بحران) و چارچوب های اطلاع رسانی سریع و تسهیل یافته در این موارد؛

ج: اطلاع یابی سریع در کلیه موارد وقوع یا محتمل بودن حوادث و سوانح غیر مترقبه داخل بحران و مشخص کردن نحوه اطلاع رسانی به مسئولان حکومتی، دولتی، رسانه ها و جامعه؛

د: تصویب درجه بندی بحران ها در زمینه انواع حوادث و سوانح غیر مترقبه؛

ه: اتخاذ تصمیم درباره اقدامات احتیاطی پس از دریافت اطلاعات مبنی بر احتمال وقوع حوادث غیر مترقبه (بحران)؛

و: تشخیص حالت اضطرار در موقع بحران توسط ستاد و اعلام وضعیت بحران در سطح ملی و تشخیص ضرورت درخواست کمک های مردمی داخلی و خارجی و هماهنگی های لازم؛

ز: اعلام فاجعه ملی توسط رئیس ستاد؛

ح: تعیین فرماندهی عملیات مقابله با بحران ملی در موارد ضرورت متناسب با

شرایط بحران و ابلاغ به کلیه دستگاه‌های دولتی و حکومتی، نهادهای عمومی غیردولتی، سازمان‌ها و شرکت‌هایی که شمول قانون بر آن‌ها مستلزم ذکر نام است و نیروهای نظامی و انتظامی؛

ط: راهبردی عالی و نظارت و ارزیابی عملکرد مدیریت بحران، ستاد حوادث و سوانح غیرمترقبه و حسن اجرای طرح جامع امداد و نجات کشور؛

ی: تصویب سیاست‌های تبلیغاتی و تعیین چگونگی برنامه‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و سایر رسانه‌های گروهی و نقش آن‌ها قبل از وقوع بحران و یا در شرایط بحران (احمدیوسفی، عضدی، ۱۳۹۳).

نتیجه‌گیری

کشور جمهوری اسلامی ایران، جزء کشورهای حادثه‌خیز است و بر اساس تحقیقات به عمل آمده، آمار تلفات انسانی ناشی از حوادث طبیعی به مراتب بیشتر از تلفات جنگ‌های منظم و ... است. هر چند که وقوع حادثه‌های طبیعی اجتناب‌ناپذیر است، لیکن بسیاری از کشورهای حادثه‌خیز جهان توانسته‌اند با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی و نظارت بر ساخت و سازها و اعمال شیوه‌های مناسب، گام‌های مثبتی را برای مهار این‌گونه بحران‌ها بردارند و تلفات انسانی و خسارات مالی را به حداقل ممکن برسانند. با عنایت به آن چه که در فصول قبل گذشت، می‌توان گفت که تعیین سازمان یا وزارتخانه‌های با چارچوب تعریف‌شده و وظایف کامل مشخص برای مقابله با بحران‌ها و حتی پیشگیری از وقوع بحران‌ها با پیش‌بینی نیروی انسانی متخصص و آموزش‌دیده، تجهیزات و اعتبارات لازم، برنامه‌ریزی دقیق و اصولی برای آموزش و اجرای مانورهای تخصصی ضروری و اجتناب‌ناپذیر است و می‌توان با اقداماتی از قبیل شناسایی و اولویت‌بندی مناطق بحران‌خیز، نظارت دقیق و مستمر بر امر ساخت و ساز و دیگر موارد و با تجربه‌اندوزی از وقایع تلخ گذشته، برنامه‌ها و سیاست‌های مفید و جامعی اتخاذ نمود و البته لحاظ نمودن نقش نیروی انتظامی به عنوان یکی از اصلی‌ترین ارکان مبارزه با بحران، ضروری و مسلم است.

نتایج تحقیقات انجام شده نیز نشان داد اقدامات و فعالیت‌های برقراری امنیت و انتظامات مراسم و مجالس سخنرانی مقامات عالی کشوری و لشگری، ایجاد نظم و امنیت برای نیروهای امداد و نجات داخلی و خارجی، حفاظت از کمپ امدادگران خارجی و بیمارستان آنان، صدور مجوز لازم جهت حمل و نقل و انتقال اسباب و

اثاثیه آسیب‌دیدگان به نقاط امن و اقدامات ارائه خدمات ویژه به آسیب‌دیدگان (صدور گواهینامه المثنی و...)، ایجاد گشت هوایی جهت کنترل عبور و مرور، اسکورت کمک‌های مردمی و دولتی توسط تیم‌های راهنمایی و رانندگی و پلیس راه، کشف زیورآلات و مدارک به سرعت رفته همراه متوفیان و در نظر گرفتن پارکینگ با هماهنگی ادارات راه و ترابری و شهرداری با میانگین‌ها به ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر را در برقراری نظم و امنیت بحران ناشی از زلزله شهرستان بم داشته‌اند. در مجموع علی‌رغم همه کاستیها و مشکلات موجود در این حادثه تلخ و ناگوار می‌توان عملکرد ناجا در این بحران را خوب ارزیابی نمود.

پیشنهادات در مورد مقابله با بحران در ناجا

۱. تشکیل گروه کنترل بحران با مدیریت مشخص در هر شهرستان؛
۲. تشکیل گروه کنترل بحران با مدیریت مشخص در هر استان؛
۳. تشکیل اداره کل مقابله با بحران با مدیریت مشخص در مرکز؛
۴. تعریف طرح جامع امداد و نجات، ساماندهی امنیتی، تثبیت و عادی‌سازی روال انجام امور؛
۵. شناسایی مدیریت‌های بحران سایر سازمان‌ها و ارتباط با آن‌ها و تعریف کارهای مشترک و نحوه مدیریت امورات مشترک و همسو؛
۶. برنامه‌ریزی برای استفاده از امکانات (نیروی انسانی، ماشین‌آلات و...)؛
۷. تعریف نیازهای اولیه متناسب با نوع بحران مانند مولد برق، سردخانه، کانکس، چادر، کانتینر، ماشین‌آلات سنگین و ... واگذاری به شهرستان‌ها با توجه به پتانسیل تعریف‌شده؛
۸. بررسی بحران‌های مختلف و آموزش نیروی انسانی و تأمین امکانات با توجه به نیازهای متناسب با هر بحران؛
۹. آموزش‌های مستمر و مانوری نیروی انسانی گروه‌های مقابله با بحران؛
۱۰. تهیه کانکس‌های نگهداری امکانات و مهمات و واگذار کردن به گروه‌های کنترل بحران؛
۱۱. تهیه کانکس‌ها، ایجاد پاسگاه‌ها و گلوگاه‌های امنیتی سیار و قرارداد آن‌ها در اختیار گروه‌های کنترل بحران؛
۱۲. گنجانیدن واحد مبارزه با بحران در واحدهای دانشکده‌های مختلف دانشگاه

- علوم انتظامی و لحاظ کردن در مراکز آموزش درجه‌داری؛
۱۳. بهره‌گیری از تجربیات پلیس‌های موفق دنیا؛
۱۴. تهیه امکانات و تجهیزات زنده یاب و جسدیاب.

منابع

- ۱- احمدیوسفی، کوروش؛ عضدی، وحید (۱۳۹۳). گذری بر بحران بم. انتشارات دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان کرمان.
- ۲- احمدیوسفی، کوروش؛ نژادحیدری، سعید (۱۳۹۲). بررسی علل تخریب اماکن انتظامی شهرستان بم. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی، سال ۴، شماره ۶، ص ۶۹ الی ۸۳.
- ۳- عادل، علیرضا (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد نیروی انتظامی در برقرای نظم و امنیت شهرستان بم با رویکرد مدیریت بحران. مجله مطالعات مدیریت انتظامی، سال هفتم، شماره ۲.
- ۴- قالیباف، محمدباقر (۱۳۸۷). بررسی نقش و جایگاه پلیس در ساختار مدیریت بحران کشور هنگام بروز بلایای طبیعی. مجله مطالعات امنیتی اجتماعی، پاییز ۱۳۸۷، شماره ۱۵، ص ۱۱ الی ۴۲.
- ۵- سایت خبرگزاری دانشگاهی ایران ۱۳۹۴/۷/۶.
- ۶- سایت <https://fa.wikipedia.org>

